

Date: 9th June-2026

OILA ICHIDAGI IJTIMOYIY ROLLAR VA O'ZARO HURMATNI
SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK SHART-SHAROITLARI VA
MEXANIZMLARI

Umarova Mexribonu Ravshan qizi

Osiyo Xalqaro Universiteti Magistr talabasi

Buxoro viloyati, Buxoro shahri

Telefon: +998 (88) 088-77-68

E-mail: umarovamexribonu@gmail.com

Toshkent farmatsevtika instituti psixologi

Annotatsiya. Mazkur tezisdagi oila ichidagi ijtimoiy rollarning mazmuni, ularning shaxs rivojlanishidagi ahamiyati hamda o'zaro hurmatni shakllantirishning psixologik shart-sharoitlari va mexanizmlari tahlil qilinadi. Oilada ota-ona, farzand va boshqa oila a'zolarining ijtimoiy rollarni to'g'ri anglashlari va bajarishlari sog'lom psixologik muhitning shakllanishiga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari oilaviy munosabatlarda samarali muloqot, empatiya, o'zaro ishonch va mas'uliyat hissining rivojlanishi hurmatni shakllantiruvchi asosiy omillar ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: oila, ijtimoiy rol, o'zaro hurmat, oilaviy munosabatlar, empatiya, kommunikatsiya, psixologik muhit, tarbiya

Abstract. This thesis analyzes the content of social roles within the family, their significance in individual development, and the psychological conditions and mechanisms involved in fostering mutual respect. The proper understanding and fulfillment of social roles by parents, children, and other family members contribute to the formation of a healthy psychological environment within the family. The research findings indicate that the development of effective communication, empathy, mutual trust, and a sense of responsibility in family relationships are the key factors that promote the establishment of mutual respect.

Keywords: family, social role, mutual respect, family relationships, empathy, communication, psychological environment, upbringing.

Oila jamiyatning eng muhim ijtimoiy instituti hisoblanadi. Insonning ilk ijtimoiylashuvi, axloqiy qadriyatlari, dunyoqarashi va shaxs sifatidagi shakllanishi avvalo oilada yuz beradi. Shuning uchun oiladagi ijtimoiy rollarning to'g'ri taqsimlanishi va o'zaro hurmatning qaror topishi nafaqat alohida shaxs, balki jamiyat taraqqiyoti uchun ham muhim ahamiyatga ega.

Bugungi globallashuv sharoitida oilaviy munosabatlarning murakkablashuvi, avlodlar o'rtasidagi qarashlar tafovuti hamda kommunikatsiya muammolari oiladagi psixologik muhitga ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli oilada ijtimoiy rollar va o'zaro hurmatni shakllantirishning psixologik mexanizmlarini ilmiy jihatdan o'rganish dolzarb masala hisoblanadi.

Date: 9th June-2026

Psixologiya fanida ijtimoiy rol shaxsning jamiyat yoki muayyan guruh tomonidan kutiladigan xulq-atvor modeli sifatida talqin qilinadi. Oilada har bir a'zo o'ziga xos rolga ega bo'lib, ushbu rollarning muvaffaqiyatli bajarilishi oilaviy barqarorlikni ta'minlaydi. Ota-onaning asosiy vazifalari farzandlarni tarbiyalash, ularga emotsional qo'llab-quvvatlash ko'rsatish, xavfsiz muhit yaratish va ijtimoiy qadriyatlarni singdirishdan iborat. Farzandlarning roli esa oilaviy me'yorlarga amal qilish, hurmat ko'rsatish va mas'uliyat hissini rivojlantirish bilan belgilanadi.

O'zaro hurmatni shakllantirishning psixologik shart-sharoitlari quyidagilardan iborat:

Sog'lom psixologik muhit. Oilada mehr-oqibat, ishonch va samimiylarning mavjudligi hurmat hissining rivojlanishiga zamin yaratadi.

Samarali muloqot. Oila a'zolarining bir-birini tinglashi, fikrlarini erkin ifodalashi va konstruktiv muloqot olib borishi nizolarni kamaytiradi hamda hurmatni mustahkamlaydi.

Empatiyaning rivojlanganligi. Boshqalarning his-tuyg'ularini tushunish va ularga nisbatan sezgir munosabatda bo'lish o'zaro hurmatning muhim psixologik omilidir.

Adolat va tenglik tamoyili. Oila a'zolariga nisbatan adolatli munosabat, ularning huquq va manfaatlarini e'tiborga olish ijobiy oilaviy muhitni shakllantiradi.

Mas'uliyat hissi. Har bir a'zoning o'z vazifalarini anglab yetishi va bajarishi oilaviy munosabatlarning barqarorligini ta'minlaydi. O'zaro hurmatni shakllantirish mexanizmlari esa ijtimoiy o'rganish, taqlid qilish, rag'batlantirish va identifikatsiya jarayonlari orqali amalga oshadi. A. Banduraning ijtimoiy o'rganish nazariyasiga ko'ra, bolalar kattalarning xatti-harakatlarini kuzatish va ularga taqlid qilish orqali hurmat, mas'uliyat va muloqot madaniyatini o'zlashtiradilar. Shuningdek, ijobiy xulq-atvorni rag'batlantirish ham hurmatga asoslangan munosabatlarning mustahkamlanishiga xizmat qiladi.

Oilada hurmatning shakllanishida emotsional intellekt ham muhim rol o'ynaydi. Emotsional intellekti rivojlangan shaxs o'z his-tuyg'ularini boshqara oladi, boshqalarning kechinmalarini anglaydi va nizoli vaziyatlarda konstruktiv yechim topishga intiladi. Bu esa oilaviy munosabatlarning sifatini oshiradi.

Umuman olganda, oiladagi ijtimoiy rollarning to'g'ri taqsimlanishi va samarali bajarilishi o'zaro hurmatni shakllantirishning muhim omillaridan biridir. Hurmatning rivojlanishi sog'lom psixologik muhit, empatiya, samarali muloqot, adolat va mas'uliyat hissi bilan chambarchas bog'liq.

ADABIYOTLAR, REFERENCES, ЛИТЕРАТУРА:

1. Karimova V.M. Oila psixologiyasi. – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2018.
2. G'oziyev E.G'. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
3. Bandura A. Social Learning Theory. – New York: General Learning Press, 1977.
4. Myers D.G. Psychology. – New York: Worth Publishers, 2021.
5. Santrock J.W. Life-Span Development. – New York: McGraw-Hill Education, 2020.

